

PAU VICIANO "D'interpretacions del que va significar i del que podria significar en un futur-la Corona d'Aragó, n'hi ha per a tots els gustos. I la majoria, lleials a la idea d'Espanya. No s'entén, per tant, la reacció virulenta que han suscitat les al·lusions a aquest conglomerat de regnes medievals, fundadors amb Castella de la 'unidad nacional'. Unes reunions de partits socialistes de la Corona de Castella no haurien aixecat la mateixa polseguera"

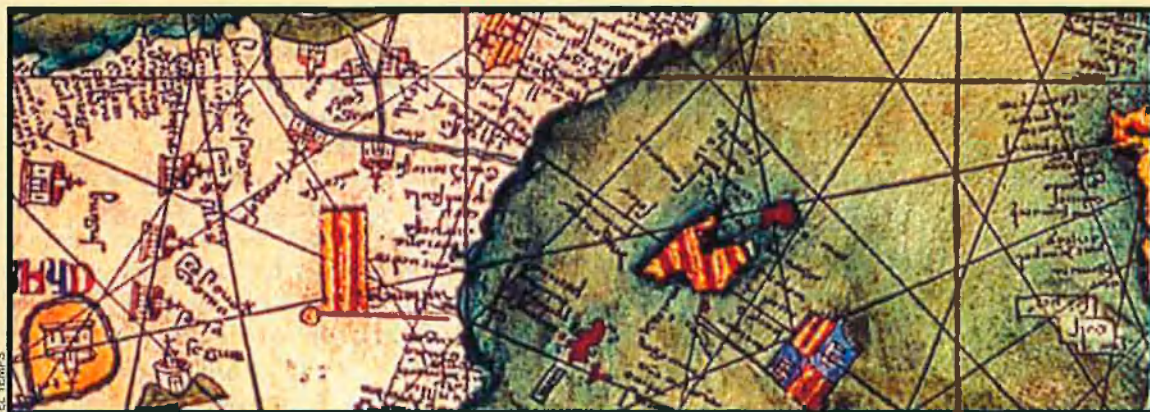
El fantasma de la

Un fantasma ronda pel regne d'Espanya: el fantasma de la Corona d'Aragó. Totes les forces de la vella Espanya s'han aliat: el president Aznar, el molt honorable Camps, Fernando Savater i Jiménez de Parga, els intel·lectuals no nacionalistes i els periodistes del règim, en una sacrosanta caça contra aquest fantasma. Quasi podríem començar així, perquè la suposada resurrecció de la Corona d'Aragó ha despertat aquests instints de cacera o de croada que fins ara es reservaven per al País Basc. La polèmica al voltant de l'euroregió aventurada per Pasqual Maragall, que inclouria les comunitats autònomes de Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears, Aragó i un parell de regions ultrapirinenques, ha donat l'excusa aquest estiu per escalfar una *rentrée* marcada pel clima electoral. La rebuda de la proposta –val a dir que vaporosa– dels socialistes del Principat té molt a veure amb les properes eleccions al Parlament de Catalunya, i la satanització orquestrada per la dreta espanyola s'explica, almenys en part, com una maniobra de desgast del candidat socialista a la presidència del Govern espanyol. Tot això és cert: la polèmica té aquesta dimensió conjuntural. Però va més enllà. Ací, sota l'aparença de l'articulació de regions econòmiques, s'està parlant de qüestions polítiques de gran abast. És sobretot l'al·lusió a la Corona d'Aragó, la que ha aixecat des de sarcasmes sobre el seu anacronisme fins a intents de criminalitzar-la equiparant-la al pla Ibarretxe, és a dir, gairebé titllant la proposta de complicitat amb el terrorisme. No és probable que la idea de desempolsar la venerable Corona d'Aragó com a concepte per al debat polític –o econòmic, si es vol– siga una simple provocació. O una pensada per a envernissar el socialisme del Principat amb una capa de catalanisme més agosarat que el prudent nacionalisme convergent. Ja fa temps que s'escenifiquen les cimeres entre els partits socialistes dels països d'aquella, fins ara, oblidada monarquia. D'entrada pot

xocar això de veure units els termes socialista i Corona, però la cosa no ve de nou. De fet, la Corona d'Aragó a què es refereixen els *think tanks* socialistes no és l'entitat jurídicopolítica medieval, sinó la imatge –o el mite– que n'havien construït els ideòlegs i polítics progressistes del segle XIX.

Dins del liberalisme espanyol, i en concret en el perifèric, el nou règim constitucional i representatiu es considerava –erròniament, és clar– com una mena de desenvolupament dels Furs i de les Corts medievals. A casa nostra, liberals progressistes com Vicent Boix o Víctor Balaguer veien en l'organització política de la Corona d'Aragó un precedent de l'estat liberal, que havia estat ofegat per les idees absolutistes estrangeres imposades pels Àustria i els Borbó. Encara és més, el mateix Víctor Balaguer, poeta romàntic i polític liberal, va fundar al 1854 a Barcelona el diari *La Corona de Aragón*. Amb una sensibilitat progressista avançada, defensava un cert autonomisme dels antics regnes catalanoaragonesos. Tingué com a corresponsal a València l'esmentat Vicent Boix, i mantigué una línia crítica contra el centralisme i el liberalisme més jacobí, reivindicant, almenys com a precedent històric, els furs d'aquests territoris. Però sota el paraigua de la Corona d'Aragó fins i tot es van aixoplugar alguns projectes republicans. L'anomenat pacte de Tortosa, signat l'any 1868, va constituir una aliança dels republicans federals de Catalunya, Aragó, el País Valencià i les Illes Balears. Aquest acord polític prenia com a referent historicista la Corona d'Aragó, que era mitificada com un paradís de llibertats que, d'alguna manera, il·luminava la marxa cap a una Espanya federal. Perquè el projecte, rebutjant explícitament qualsevol vel·leïtat separatista, pretenia aportar una solució estable i harmònica a l'organització de l'estat. El promotor del pacte va ser Valentí Almirall, el prohòmet del catalanisme federal o "regionalista". De fet, en *Lo catalanisme*, Almirall defensava

Corona d'Aragó

la memòria de la Corona d'Aragó com a model per al federalisme contemporani. Elogiava així "la política aragonesa, que conduïda per uns pobles de temperament lliure, devia ser menys brillant però molt més sòlida, basant-se no en la unitat despòtica que pot produir la força, sinó en la unió espontània que fa nàixer la mútua convivència". Una afirmació tan ben intencionada podria ser signada avui dia pels socialistes que defensen un model federal per a l'estat espanyol. Les al·lusions al "temperament" –i a altres trets racials– no serien políticament correctes, però en línies generals la proposta de Maragall sembla connectar amb aquesta tradició política, la del catalanisme federal. Per contra, des de les files del nacionalisme pròpiament dit, el de Prat de la Riba i companyia, les referències a la Corona d'Aragó que feien els republicans federalistes, els semblaven una xerrameca vetusta. El Seny Ordenador de Catalunya, com era anomenat el president de la Mancomunitat, havia blasmat la formació de la Corona d'Aragó. En part, per motius simbòlics, perquè emmascarava la identitat i el protagonisme dels catalans darrere el nom d'aragonesos. Però també perquè la divisió de la gran Catalunya entre diversos estats afeblia la nacionalitat i afavorí la dispersió posterior. "El federalisme –afirmava–, imposat pel fet de la unió amb Aragó, va ésser en aquestes condicions fatal per al nostre poble, que en haver de lluitar amb Castella, dins de

la unió espanyola, va trobar-se trossejat, dividit, mancat de sentiments nacionals i d'institucions unitàries que els traduïssin." De reticències respecte a la utilització del precedent de la Corona d'Aragó per legitimar projectes culturals o polítics actuals, també en tenia Joan Fuster. Dedicà més d'un sarcasme a una idea que li semblava massa vinculada al jocfloralisme de la Renaixença, que li evocava mòmies de reis venerables i estampes històriques d'un romanticisme ranci.

D'interpretacions del que va significar –i del que podria significar en un futur– la Corona d'Aragó, doncs, n'hi ha per a tots els gustos. I la majoria, lleials a la idea d'Espanya. No s'entén, per tant, la reacció virulenta que les al·lusions a aquest conglomerat de regnes medievals, fundadors amb Castella de la "unidad nacional", ha suscitat en les files del nacionalconstitucionalisme. Unes reunions de partits socialistes de la Corona de Castella no haurien aixecat la mateixa polseguera. Si Rodríguez Ibarra, posem per cas, hagués proposat la creació d'una euroregió de les autonomies de Castella la Nova amb alguna regió portuguesa, la cosa hauria passat desapercibuda. Com és el cas de l'euroregió que ja uneix la Galícia de Fraga amb el nord de Portugal. Per què? La resposta, la donava en els anys trenta el mateix José Antonio Primo de Rivera, en plena crispació provocada per les demandes autonomistes de Catalunya.

Deia que ells no estaven per definició contra les autonomies regionals. Els falangistes estarien disposats a donar l'autonomia a Lleó, perquè sabien que els lleonesos no la utilitzarien en un sentit separatista. "Separatista", en

aquella època, significava el mateix que avui "nacionalismo étnico", "tribalismo" o fins i tot "terrorismo". Poques persones en ús de les seues facultats mentals atribuiran al pobre Maragall tendències separatistes. El problema no és aquest. El que fa por a l'establishment espanyol és que l'eix Barcelona-València pugui forçar una redistribució territorial del poder polític dins de l'estat. El que fa por de la Corona d'Aragó i de l'Euram és que, sota aquests eufemismes anacrònics o tecnocràtics, hi bategui la idea dels Països Catalans. Els més paranoics potser hi veuran també un hipotètic perill independentista. Però la sola idea d'un estat espanyol descentrat de Madrid per la banda d'una Catalunya reforçada amb l'aliança d'altres autonomies "amb llengua pròpia", per dir-ho així, ja és prou per traure'ls la son. Els socialistes catalanoaragonesos no van tan lluny en els seus propòsits. Però malgrat ells, prohibits els Països Catalans com a federació d'autonomies per la Constitució espanyola, una euroregió podria servir per a construir aquest projecte cultural, econòmic i –segons com– polític sobre bases realistes. Perquè, com ja va dir Joan Fuster, no hi ha mil maneres d'entendre els Països Catalans en un terreny preparatori a la "política"? Possiblement això és l'espectre que ronda per Espanya.

Pau Viciano és historiador i assagista,
Universitat de València